

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลโทรทัศน์

2.2 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก

2.2.1 ลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ (The Nature of Parental Guidance)

2.3 แนวคิดเรื่องพัฒนาการของเด็ก

2.3.1 วัยเด็กตอนต้นหรือเด็กก่อนวัยเรียน (2-6 ปี)

2.3.2 วัยเด็กตอนกลาง (6-10 ปี)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1 แนวคิดเรื่องรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูโทรทัศน์

รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อ โดยรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวจะแสดงออกได้จากการใช้สื่อต่าง ๆ ในครอบครัว เช่น การดูโทรทัศน์ จากการศึกษาของ Mcleod, Cheffee and Wackman (1972: 50-99) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อ และได้อธิบายว่าลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวมี 2 แบบ คือ Socio Orientation และ Concept Orientation

1. รูปแบบการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์แบบ Socio Orientation คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในครอบครัวที่เข้ากันได้ ครอบครัวแบบนี้จะอบรมให้เด็กรักษาความสามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพ่อแม่และบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัว พ่อแม่จะสนับสนุนเด็กให้ปรับตัวเข้ากับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวและเพื่อน ๆ พ่อแม่จะสอนให้ลูกหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เด็กจะต้องรู้จักระงับความโกรธ และยอมจำนนในการถกเถียงปัญหา เพื่อมิให้มีการขัดแย้งหรือความยุ่งยากเกิดขึ้น ครอบครัวแบบนี้จะสอนให้เด็กเคารพผู้ใหญ่ ลักษณะเด็กที่จะพบในครอบครัวที่เป็น Socio Orientation คือ

- เด็กจะมีลักษณะยอมจำนนต่อการยอมรับโดยเฉพาะผู้ใหญ่ ไม่ให้ได้เถียงผู้ใหญ่กว่าตน และผู้มีประสบการณ์มากกว่า

- เด็กได้รับการเรียนรู้ให้หลีกเลี่ยงสถานการณ์จริง โดยถูกสอนว่าหนทางที่ดีที่สุดในการหลีกเลี่ยงความเดือดร้อน คือ หนีจากสิ่งนั้น เมื่ออยู่ในสังคมทางเลือกของพวกเขาเมื่อเกิดความขัดแย้งกัน การเปลี่ยนจุดยืนของตนในประเด็นที่เป็นปัญหานั้นไปในทางที่สนับสนุนผู้อื่น

2. รูปแบบการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์แบบ Concept Orientation คือการที่ผู้ปกครองจะสนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็นของตนเอง โดยยึดแนวความคิด ข้อเท็จจริง ความถูกต้องความเป็นไปได้ของเนื้อหาที่สื่อสารกันเป็นหลัก เด็กจะได้รับการสนับสนุนให้กำลังใจ ให้รู้จักแสดงความคิดเห็นของตนเองออกมาอย่างเปิดเผยในลักษณะแบบประชาธิปไตย เด็กจะถูกสอนให้รู้จักโต้แย้งความคิดเห็นของผู้อื่น ขณะเดียวกันก็ยอมรับฟังความคิดเห็นความเชื่อของผู้อื่นด้วย พ่อแม่จะสนับสนุนลูกให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกับบุคคลอื่น รู้จักแสดงเหตุผลแม้จะมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน หรือมีความขัดแย้งกันก็ตาม

ครอบครัวที่มีลักษณะนี้จะเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับครอบครัวที่มีรูปแบบการสื่อสารแบบ
Concept Orientation

ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวมาเป็นแนวทางในการศึกษา
เพราะรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวอาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
ในการดูแลโทรทัศน์ของเด็กให้มีความแตกต่างกันออกไป

2.2 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็ก

วัยเด็กเป็นวัยที่ยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอในการพิจารณาสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสื่อโทรทัศน์
โดยเฉพาะเด็กในช่วงก่อนวัยเรียน เด็กในวัยนี้จะเลียนแบบสิ่งที่เห็นจากบุคคลที่ใกล้ชิด
ผู้ปกครองจึงมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ของเด็ก เพราะอยู่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ผู้ปกครองควร
ให้คำแนะนำ ปูความรู้พื้นฐานให้กับเด็กเพื่อที่เด็กจะใช้เป็นเครื่องมือในการแยกแยะ วิเคราะห์สิ่งที่
ได้รับรู้จากสื่อ

จากงานวิจัยในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา Rose M. Kundanis (2003: 109) ได้ศึกษาและ
รวบรวมงานเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองในการใช้สื่อโทรทัศน์ และได้แบ่งการมีส่วนร่วมของ
ผู้ปกครองในการดูแลโทรทัศน์ของเด็กออกเป็น 3 วิธีด้วยกัน ดังนี้

1. Active Mediation	คือ	การพูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์
2. Restrictive Mediation	คือ	การควบคุม ตั้งกำหนดกฎเกณฑ์ รวมถึงการกำหนดเวลา หรือเนื้อหารายการ
3. Co viewing	คือ	การดูโทรทัศน์ร่วมกันกับเด็ก

จากแนวความคิดดังกล่าว สามารถแบ่งชนิดได้ตามแนวคำถาม คือ

Active Mediation	"เมื่อฉันดูรายการโทรทัศน์ที่เต็มไปด้วยการต่อสู้ ผู้ปกครองของฉันจะพูดเกี่ยวกับมัน"
Restrictive Mediation	"ผู้ปกครองของฉันมีข้อกำหนดเกี่ยวกับปริมาณรายการโทรทัศน์ ที่มีการต่อสู้ที่ฉันสามารถดูได้"
Co viewing	"เมื่อฉันดูรายการโทรทัศน์ที่มีการต่อสู้มาก ๆ ผู้ปกครองจะดูกับฉัน"

ในต่างประเทศกำลังให้ความสนใจกับการศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในลักษณะ Co viewing มาก เพราะการมีส่วนร่วมแบบนี้ คือ การที่ถือเอาเด็กเป็นศูนย์กลางจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กและผู้ใหญ่ชอบรายการเดียวกัน Co viewing ซึ่งสามารถกลายเป็น Active Mediation ได้ เพราะผู้ปกครองสามารถแน่ใจได้ว่าเด็กกำลังดูอะไร โดยการช่วยเด็กในการเข้าใจในเนื้อหาสื่อ กระตุ้นการยอมรับในเนื้อหาที่ดี และให้ความรู้พื้นฐานแก่เด็ก (Dorr, Kovaric, & Doubleday, 1989: 35)

อย่างไรก็ตาม Austin (1999) ได้ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในลักษณะ Co viewing เพียงอย่างเดียวจะไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับพัฒนาการพื้นฐานด้านการพินิจของเด็กอีกด้วย

Rose M. Kundanis (2003) ได้แนะนำหนังสือ Selling Out American's Children ของ Walsh (1994: 47-48) ที่ได้เขียนให้ข้อแนะนำผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องการใช้สื่อโทรทัศน์ไว้ ดังนี้

ข้อแนะนำสำหรับผู้ปกครอง

1. หลีกเลี่ยงการใช้โทรทัศน์เป็นเสมือนพี่เลี้ยงเด็ก
2. กำหนดการใช้โทรทัศน์
3. ดูโทรทัศน์ร่วมกัน
4. อธิบายลักษณะการใช้โทรทัศน์ของคุณ
5. ตั้งกฎเกณฑ์ในการดูให้ชัดเจน
6. ใช้ VCR ถ้าคิดว่าเป็นประโยชน์
7. ไม่วางโทรทัศน์ในสถานที่โดดเด่นภายในบ้าน
8. ไม่วางโทรทัศน์ไว้ในห้องนอนเด็ก
9. แน่ใจว่าคุณรู้ในเรื่องที่อนุญาตให้เด็กดู และคิดว่าเหมาะสมกับเด็กแล้ว
10. ใช้วิทยุ การบันทึก หรือเทป เมื่อไม่เปิดโทรทัศน์
11. หากิจกรรมอื่น ๆ ที่สนใจทำ

Walsh (1994) อธิบายว่าการใช้สื่อของผู้ปกครองในลักษณะดังกล่าว จะเป็นการใช้สื่ออย่างผู้กระทำกับสื่อ และไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสื่อ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดของ Rose M. Kundanis (2003) ที่ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลานออกเป็น 3 วิธี คือ Active Mediation, Restrictive Mediation และ Co viewing มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลานของเด็ก เพราะผู้ปกครองในแต่ละครอบครัวอาจมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรหลานของเด็กด้วยวิธีที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจส่งผลไปถึงลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลานด้วย

2.2.1 ลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลาน (The Nature of Parental Guidance)

จากรายงานการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า เด็กมักจะเลียนแบบพฤติกรรมกรรมการดูแลบุตรหลานจากผู้ที่เกี่ยวข้องมากที่สุดโดยเฉพาะผู้ปกครอง หากผู้ปกครองเป็นตัวอย่างที่ดีในการดูแลบุตรหลาน เช่น แนะนำการดูรายการที่มีสาระประโยชน์ เด็กก็ย่อมมีแนวโน้มที่จะเลือกดูรายการเหล่านั้นตามไปด้วย ตามการศึกษาของ Bybee et al., (1982: 703) ได้แบ่งลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลานออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. Restrictive Guidance คือ ผู้ปกครองที่ควบคุมรายการ เวลา ปริมาณในการชม ซึ่งผู้ปกครองประเภทนี้จะเชื่อในอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ โดยเกรงว่าเด็กจะเลียนแบบสิ่งที่ไม่เหมาะสมจากสื่อ ซึ่งการควบคุมในลักษณะนี้จะพบมากในเด็กเล็ก และเด็กหญิง
2. Evaluation Guidance คือ ผู้ปกครองที่จะอธิบายเนื้อหา เรื่องราว ความหมายที่ปรากฏในสื่อโทรทัศน์ให้เด็ก พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่เหมาะสมขณะดูโทรทัศน์
3. Unfocused Guidance คือ ผู้ปกครองที่ปล่อยให้บุตรหลานดูโทรทัศน์ให้ เป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งจะพบมากในเด็กโต เพราะผู้ปกครองคิดว่าเด็กมีความคิดเป็นของตนเองและมีวิจารณญาณเพียงพอที่จะแยกแยะสิ่งที่เห็นจากโทรทัศน์ได้เองแล้ว

ต่อมา Austin et al., (1999: 177) ได้แนะนำว่าผู้ปกครองไม่ควรที่จะห้ามในเรื่องการใช้สื่อของเด็กมากเกินไป แต่ควรแนะนำเด็กโดยใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. การแยกแยะ (Categorization) โดยการแสดงให้เห็นว่าโทรทัศน์สะท้อนโลกแห่งความเป็นจริง หรือต่างจากโลกแห่งความเป็นจริงอย่างไร
2. การยอมรับ (Validation) โดยสนับสนุน หรือยืนยันสิ่งที่ปรากฏในโทรทัศน์
3. การเติมเต็ม (Supplementation) โดยชี้ให้เห็นถึงคุณประโยชน์ของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากโทรทัศน์ ด้วยการเสริมเพิ่มอธิบายข้อมูลนั้นให้กระจ่างชัด

Austin et al., (1999: 177) เชื่อว่าทั้ง 3 วิธีนี้จะสามารถผลักดันเนื้อหาในโทรทัศน์ให้เป็น/ไม่เป็นจริง, ถูก/ ผิด และ เป็นผล/ ไม่เป็นผล ต่อชีวิตจริงของเด็ก หรือช่วยลดอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเด็กได้ ทั้งนี้โดยอาศัยคำแนะนำของผู้ปกครอง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกนำกรอบแนวคิดของ Austin et al., (1999: 177) มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา เพราะปัจจุบันนี้ต้องยอมรับความจริงที่ว่าเราไม่สามารถห้ามเด็กไม่ให้ดูโทรทัศน์ได้ ดังนั้นเราจึงควรมีส่วนร่วมในการดูโทรทัศน์กับเด็ก และใช้วิธีการพูดคุยแนะนำเด็กในการดูโทรทัศน์ร่วมไปด้วย ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการดูโทรทัศน์ของเด็กให้แตกต่างกันออกไป หรือมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละครอบครัว

2.3 แนวคิดเรื่องพัฒนาการของเด็ก

วัยเด็กเป็นวัยที่กำลังมีการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ตามอายุ ในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำแนวคิดเรื่องพัฒนาการของเด็กมาช่วยในการวิเคราะห์ลักษณะหรือพฤติกรรมของเด็กในวัยต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็นวัยเด็กตอนต้นหรือเด็กก่อนวัยเรียน และวัยเด็กตอนกลาง

2.3.1 วัยเด็กตอนต้นหรือเด็กก่อนวัยเรียน (อายุ 2-6 ปี)

เด็กมีพัฒนาการแตกต่างกันไปตามอายุ รวมถึงความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจสื่อสำหรับรายการที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก จะส่งผลดีแก่ตัวเด็ก ยิ่งหากเด็กได้รับคำแนะนำคำอธิบายจากผู้ปกครองแล้วจะทำให้การเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในเรื่องจิตวิทยาและพัฒนาการเด็ก สูดา จันท์น้อม (2534) ได้ศึกษาลักษณะและพัฒนาการของวัยเด็กตอนต้นไว้ดังนี้

ลักษณะทั่วไปของวัยเด็กตอนต้นหรือเด็กก่อนวัยเรียน

เด็กอายุประมาณ 2 ขวบ จนถึง 6 ขวบ ลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้คืออยากเป็นอิสระ อยากเป็นตัวของตัวเอง อยากช่วยตัวเอง ชอบปฏิเสธ และหัวดื้อ ไม่สู้จะตามใจใครง่าย ๆ วัยนี้จึงได้สมญาว่า "วัยช่างปฏิเสธ" (Negativistic Period) นอกจากนี้ยังมีผู้เรียกเด็กในวัยนี้แตกต่างกันดังนี้

- วัยนี้เป็นวัยก่อให้เกิดปัญหา (Problem Age or Troublesome Age) เพราะวัยนี้มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา นอกเหนือจากปัญหาการดูแลทางด้านร่างกาย เช่น ต้อการ

เป็นตัวของตัวเอง ต้องการมีอิสระ ต้องการทำอะไร ๆ ที่บางครั้งเกินขอบเขตที่จะช่วยตนเองได้ เด็กวัยนี้จึงเป็นคนสอนยาก ดื้อดิ่ง ไม่เชื่อฟัง ชัดชื่น โมโหโทโส อัจฉาริชยา

- วัยนี้เป็นวัยที่ชอบเล่นของเล่น (The Toy Age) เด็กวัยนี้ชอบเล่นของเล่นมาก ความสนใจของเล่นจะลดลงหลังจากเด็กเข้าโรงเรียนแล้ว

- วัยนี้เป็นวัยก่อนเข้าโรงเรียน (The Pre-school Age) เพราะเด็กยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่จะเข้าโรงเรียน แต่อย่างไรก็ตาม เด็กในวัยนี้บางส่วนอยู่ในโรงเรียนเด็กเล็ก (Nursery School) บางส่วนอยู่ในโรงเรียนอนุบาล (Kindergarten School)

- วัยนี้เป็นวัยก่อนการรวมกลุ่ม (Pre-gang Age) เพราะพัฒนาการส่วนใหญ่ของเด็กวัยนี้ขึ้นอยู่กับการปรับตัวให้คุ้นกับสิ่งแวดล้อมและเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เพื่อเตรียมให้เข้าสู่สังคมนอกครอบครัวต่อไป

- วัยนี้เป็นวัยชอบสำรวจ (The Exploratory Age) เด็กวัยนี้มีความอยากรู้อยากเห็นสิ่งที่อยู่รอบตัวว่ามีอะไรบ้าง จะบังคับมันอย่างไร ถ้าถูกเข้าจะรู้สึกอย่างไร และจะมีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างไร เด็กวัยนี้จึงมักจะชอบถามจนเรียกได้ว่าเป็นวัยชอบถาม (The Questioning Age)

- วัยนี้เป็นวัยแห่งการเลียนแบบ (Imitation Age) คือ วัยนี้ชอบเลียนแบบผู้ที่โตกว่า เช่น คำพูด กิริยาท่าทาง และนิสัยใจคอของผู้ใหญ่

- วัยนี้เป็นวัยสร้างสรรค์ (Creative Age) สังเกตได้จากการแสดงความคิดสร้างสรรค์ในขณะที่เด็กกำลังเล่นอยู่

กล่าวได้ว่า วัยนี้เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพมากที่สุด เป็นระยะที่เด็กเริ่มรู้จักพึ่งตัวเองได้บ้าง เด็กจะแสดงความรู้สึกของตัวเองออกมาเป็นการกระทำ แม้ว่าบางครั้งความคิดของเด็กจะไม่ตรงกับความเป็นจริงก็ตาม ระยะนี้จึงจัดเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของความฝันและความเป็นจริงด้วย

ด้านพัฒนาการทางด้านสังคม (Social Development)

เด็กวัยนี้เริ่มรู้จักคบเพื่อนและรู้จักเล่นกับเพื่อนได้ดีขึ้น เด็กเริ่มรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน ๆ การปรับตัวของเด็กจะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดูด้วย เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างมีอิสระจะมีความเชื่อมั่นในตนเองมากกว่าเด็กที่ถูกเข้มงวดอยู่ตลอดเวลา สังคมของเด็กวัยนี้จะขยายจากครอบครัวไปสู่สังคมนอกบ้าน (โรงเรียน) การปรับตัวของเด็กต่อสังคมภายนอกขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวว่าเป็นแบบใด เช่น เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่เป็นประชาธิปไตย จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่เป็นสังคมนอกบ้านได้ดีกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ใช้อำนาจบังคับ

ด้านพัฒนาการด้านอารมณ์ (Emotional Development)

เด็กวัยนี้มักจะเป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิด โกรธง่าย ทั้งนี้เพราะต้องขัดแย้งคำสั่งพ่อแม่อยู่เสมอ มีอารมณ์กลัวง่ายเพราะชอบจินตนาการต่าง ๆ มากมาย เป็นวัยที่ชอบปฏิเสธ (Negative stage) การพัฒนาการทางด้านอารมณ์จะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับการอบรมเลี้ยงดูเป็นสำคัญ

ด้านพัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development)

อายุ 2 ขวบ รู้จักวัตถุ 3 มิติ รู้จักอักษรประมาณ 2-3 ตัว สามารถแยกของ 2 สิ่งที่ต่างกันได้ มีความสนใจอยากรู้ อยากเห็น ชอบถามแต่ไม่สนใจคำตอบที่ตนถามมากนัก ในระยะวัยเด็กตอนต้นนี้เด็กจะเริ่มแสดงความคิดออกมาโดยการพูดและทำท่าต่าง ๆ ระยะนี้สติปัญญาของเด็กจะเจริญมากขึ้น เด็กสามารถพูดและทำตาม เข้าใจสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น มีความอยากรู้ อยากเห็น และสนใจสิ่งรอบ ๆ ตัวเด็กมักจะทำตามสิ่งที่เห็นหรือเลียนแบบสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว

อายุ 3 ขวบ ร้องเพลงได้ นับได้ถูกต้องถึงเลข 10 ทำตามคำสั่งได้ บอกสีได้ถูกต้องอย่างน้อย 1 สี เริ่มเล่นกับคนอื่นเข้าใจ ชอบถามคำถามอยู่ตลอดเวลาและใช้คำสรรพนามได้

อายุ 4 ขวบ ยังคงคำถามต่าง ๆ ไว้มากมาย สามารถบอกความแตกต่างของวัตถุ 2 อย่าง ที่มีความยาวต่างกันได้ ทำตามคำสั่งได้ เล่นกับตุ๊กตาได้โดยสมมติตัวเป็นพ่อแม่ ฯลฯ

อายุ 5 ขวบ บอกอายุตัวเองได้ รู้ความแตกต่างของเวลาเช้าและบ่าย (Sense of time) ทำตามคำสั่ง 3 คำสั่งได้โดยสั่งครั้งเดียว พูดเก่ง รู้จักคำมากมาย ชอบช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านและเป็นมิตรกับทุกคนดี การถามคำถามหรือตอบคำถามทำได้ตรงกับความหมาย

อายุ 6 ขวบ ปรับตัวให้เข้ากับระเบียบของโรงเรียน เข้าใจคำสั่งของครู ชอบอ่านหนังสือ สะกดคำง่าย ๆ ได้ สนใจฟังวิทยุ ชอบฟังละคร ชอบดูโทรทัศน์ เวลาขอบใครจะหัวเราะ เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและการปรับตัวในสังคม

ด้านความต้องการของวัยเด็กตอนต้น เด็กวัยนี้มีความต้องการที่จะได้รับความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลอื่นและสิ่งต่าง ๆ ทุกสังคมจะมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เด็กจะต้องเรียนรู้จากคำแนะนำของผู้ใหญ่ให้เด็กได้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง ทั้งนี้ผู้ใหญ่ควรทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง โดยการให้อิสระแก่เด็ก ยอมตามใจเด็กพอสมควร ให้การยอมรับความคิดของเด็ก ให้ความรักและความสนใจแก่เด็กอย่างใกล้ชิด

2.3.2 วัยเด็กตอนกลาง (อายุ 6 - 11 ปี)

วัยเด็กตอนกลางเป็นวัยที่ต้องไปโรงเรียน สังคมของเด็กในวัยนี้จะกว้างขึ้น เด็กจะพบเพื่อนใหม่ เจอสิ่งแวดล้อมใหม่ ผู้ปกครองจึงควรแนะนำ สั่งสอน อบรมเด็กให้เรียนรู้มารยาททางสังคม เพื่อที่เด็กจะได้ดำเนินชีวิตในสังคมได้

พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Development)

อายุ 6 ปี ได้ชื่อว่าเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ เพราะเด็กเมื่อเข้าโรงเรียนจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ในโรงเรียน หรือต้องเรียนรู้การปรับตัวจากประสบการณ์เก่าเข้ากับประสบการณ์ใหม่ เช่น ครู บทเรียน สถานที่ ตลอดจนระเบียบวินัย สิ่งแวดล้อมใหม่เหล่านี้ทำให้เด็กมีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ เช่น ในวัยเด็กตอนต้น เด็กแสดงความเอาใจตัวเอง ไม่รู้จักยังคิดและควบคุมความรู้สึกยังไม่ได้ ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Self-centered) มีการอิจฉาและขู่มั่นใจ เมื่อถึงวัยเด็กตอนกลางเด็กมีการเรียนรู้มากขึ้น สามารถปรับตัวได้ดีขึ้น จึงเปลี่ยนความรู้สึกรักใคร่สนใจตัวเองแต่ผู้เดียว เป็นความรู้สึกที่ทำให้ผู้อื่นพอใจ รู้จักหาวิธีระงับความโกรธ เลิกกลัวสิ่งที่ไม่มีความกลัวสัตว์และปรากฏการณ์ธรรมชาติมากกลัวสิ่งที่เกิดขึ้นได้จริง เช่น กลัวความอดอยาก กลัวไม่มีเพื่อน กลัวเรียนไม่ดี

อายุ 7 ปี อารมณ์ไม่แน่นอน เดี่ยวดีเดี๋ยวร้าย เจ้าอารมณ์ หงุดหงิด เวลาเล่นกับเพื่อนมักจะยอมแพ้ ถ้าแพ้จะเสียใจมาก เวลาร้องไห้จะอาบ ไม่ชอบให้ผู้อื่นเห็น เวลาไม่พอใจจะหลบหนีจากสถานการณ์ที่ทำให้ไม่พอใจ เวลาเกิดความเครียดจะแสดงออกโดย

ด้านพัฒนาการทางด้านสังคม (Social Development)

เด็กวัยนี้เริ่มรู้จักคบเพื่อนและรู้จักเล่นกับเพื่อนได้ดีขึ้น เด็กเริ่มรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน ๆ การปรับตัวของเด็กจะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดูด้วย เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างมีอิสระจะมีความเชื่อมั่นในตนเองมากกว่าเด็กที่ถูกเข้มงวดอยู่ตลอดเวลา สังคมของเด็กวัยนี้จะขยายจากครอบครัวไปสู่สังคมนอกบ้าน (โรงเรียน) การปรับตัวของเด็กต่อสังคมภายนอกขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวว่าเป็นแบบใด เช่น เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่เป็นประชาธิปไตย จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่เป็นสังคมนอกบ้านได้ดีกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ใช้อำนาจบังคับ

ด้านพัฒนาการด้านอารมณ์ (Emotional Development)

เด็กวัยนี้มักจะเป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิด โกรธง่าย ทั้งนี้เพราะต้องขัดแย้งคำสั่งพ่อแม่อยู่เสมอ มีอารมณ์กลัวง่ายเพราะชอบจินตนาการต่าง ๆ มากมาย เป็นวัยที่ชอบปฏิเสธ (Negative stage) การพัฒนาการทางด้านอารมณ์จะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดูเป็นสำคัญ

ด้านพัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development)

อายุ 2 ขวบ รู้จักวัตถุ 3 มิติ รู้จักอักษรประมาณ 2-3 ตัว สามารถแยกของ 2 สิ่งที่ต่างกันได้ มีความสนใจอยากรู้อยากเห็น ชอบถามแต่ไม่สนใจคำตอบที่ตนถามมากนัก ในระยะวัยเด็กตอนต้นนี้เด็กจะเริ่มแสดงความคิดออกมาโดยการพูดและทำท่าต่าง ๆ ระยะนี้สติปัญญาของเด็กจะเจริญมากขึ้น เด็กสามารถพูดและทำตาม เข้าใจสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น มีความอยากรู้อยากเห็นและสนใจสิ่งรอบ ๆ ตัวเด็กมักจะทำตามสิ่งที่เห็นหรือเลียนแบบสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว

อายุ 3 ขวบ ร้องเพลงได้ นับได้ถูกต้องถึงเลข 10 ทำตามคำสั่งได้ บอกสีได้ถูกต้องอย่างน้อย 1 สี เริ่มเล่นกับคนอื่นเข้าใจ ชอบถามคำถามอยู่ตลอดเวลาและใช้คำสรรพนามได้

อายุ 4 ขวบ ยังคงคำถามต่าง ๆ ไว้มากมาย สามารถบอกความแตกต่างของวัตถุ 2 อย่าง ที่มีความยาวต่างกันได้ ทำตามคำสั่งได้ เล่นกับตุ๊กตาได้โดยสมมติตัวเป็นพ่อแม่ ฯลฯ

อายุ 5 ขวบ บอกอายุตัวเองได้ รู้ความแตกต่างของเวลาเช้าและบ่าย (Sense of time) ทำตามคำสั่ง 3 คำสั่งได้โดยสั่งครั้งเดียว พูดเก่ง รู้จักคำมากมาย ชอบช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านและเป็นมิตรกับทุกคนดี การถามคำถามหรือตอบคำถามทำได้ตรงกับความหมาย

อายุ 6 ขวบ ปรับตัวให้เข้ากับระเบียบของโรงเรียน เข้าใจคำสั่งของครู ชอบอ่านหนังสือ สะกดคำง่าย ๆ ได้ สนใจฟังวิทยุ ชอบฟังละคร ชอบดูโทรทัศน์ เวลาขอบใครจะหัวเราะ เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและการปรับตัวในสังคม

ด้านความต้องการของวัยเด็กตอนต้น เด็กวัยนี้มีความต้องการที่จะได้รับความช่วยเหลือในการเรียนรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลอื่นและสิ่งต่าง ๆ ทุกสังคมจะมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เด็กจะต้องเรียนรู้จากคำแนะนำของผู้ใหญ่ให้เด็กได้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง ทั้งนี้ผู้ใหญ่ควรทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง โดยการให้อิสระแก่เด็ก ยอมตามใจเด็กพอสมควร ให้การยอมรับความคิดของเด็ก ให้ความรักและความสนใจแก่เด็กอย่างใกล้ชิด

2.3.2 วัยเด็กตอนกลาง (อายุ 6 - 11 ปี)

วัยเด็กตอนกลางเป็นวัยที่ต้องไปโรงเรียน สังคมของเด็กในวัยนี้จะกว้างขึ้น เด็กจะพบเพื่อนใหม่ เจอสิ่งแวดล้อมใหม่ ผู้ปกครองจึงควรแนะนำ สั่งสอน อบรมเด็กให้เรียนรู้มารยาททางสังคม เพื่อที่เด็กจะได้ดำเนินชีวิตในสังคมได้

พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Development)

อายุ 6 ปี ได้ชื่อว่าเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ เพราะเด็กเมื่อเข้าโรงเรียนจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ในโรงเรียน หรือต้องเรียนรู้การปรับตัวจากประสบการณ์เก่าเข้ากับประสบการณ์ใหม่ เช่น ครู บทเรียน สถานที่ ตลอดจนระเบียบวินัย สิ่งแวดล้อมใหม่เหล่านี้ทำให้เด็กมีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ เช่น ในวัยเด็กตอนต้น เด็กแสดงความเอาใจตัวเอง ไม่รู้จักยังคิดและควบคุมความรู้สึกยังไม่ได้ ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Self-centered) มีการอิจฉาและขู่มั่นใจ เมื่อถึงวัยเด็กตอนกลางเด็กมีการเรียนรู้มากขึ้น สามารถปรับตัวได้ดีขึ้น จึงเปลี่ยนความรู้สึกรักใคร่สนใจตัวเองแต่ผู้เดียว เป็นความรู้สึกที่ทำให้ผู้อื่นพอใจ รู้จักหาวิธีระงับความโกรธ เลิกกลัวสิ่งที่ไม่มีความกลัว สัตว์และปรากฏการณ์ธรรมชาติมากขึ้นที่ที่เกิดขึ้นได้จริง เช่น กลัวความมอดอยาก กลัวไม่มีเพื่อน กลัวเรียนไม่ดี

อายุ 7 ปี อารมณ์ไม่แน่นอน เดียวดีเดี๋ยวร้าย เจ้าอารมณ์ หงุดหงิด เวลาเล่นกับเพื่อนมักจะยอมแพ้ ถ้าแพ้จะเสียใจมาก เวลาร้องไห้จะอาบ ไม่ชอบให้ผู้อื่นเห็น เวลาไม่พอใจจะหลบหนีจากสถานการณ์ที่ทำให้ไม่พอใจ เวลาเกิดความเครียดจะแสดงออกโดย

การกัดเล็บ แกว่งเท้า กัดดินสอ มักจะไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ชอบรับมากกว่าให้ รู้จักป้องกันตัวเอง เช่น เวลาถูกถามปัญหาต่าง ๆ มักตอบว่าไม่ทราบ หรือไม่พยายามตอบ มีความอยากรู้อยากเห็น

อายุ 8 ปี ชอบดินรนต์ต่อสู้ต้องการชนะ การทำสิ่งต่าง ๆ มักไม่ได้คิดให้รอบคอบ เด็กชายและเด็กหญิงเริ่มไม่ถูกกัน ทะเลาะกัน ชอบฟังผู้ใหญ่คุยกัน ต้องการความรักและอยากอยู่ใกล้พ่อแม่ มีความรู้สึกที่ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ รู้สึกน้อยใจต่อคำวิจารณ์ รู้จักเห็นใจผู้อื่น

อายุ 9 ปี ชอบความอิสระ มีความรู้สึกว่าตนเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว ไม่ชอบแสดงตัวเด่นอยากเอาใจคนอื่น อยากให้คนอื่นรัก รู้จักอายเมื่อถูกดู กลัวการสอบตก ไม่ชอบการเปรียบเทียบการแข่งขัน เด็กชายกลัวถูกว่าเป็นเพศหญิง แต่ไม่ค่อยกลัวอันตรายที่จะเกิดกับร่างกาย

อายุ 10-11 ปี เป็นวัยที่อ่านหนังสือได้ง่าย ไม่ทำในสิ่งที่พ่อแม่ไม่ชอบรักพ่อแม่ กังวลใจในความเจ็บป่วยของพ่อแม่ และสมาชิกในครอบครัว

พัฒนาการทางสังคม (Social Development)

วัยเด็กตอนกลาง สังคมจะกว้างกว่าวัยเด็กตอนต้นเพราะได้รู้จักบุคคลอื่นนอกเหนือจากครอบครัวมากขึ้น เด็กจะปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น ๆ ได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับกรอบที่ได้รับจากที่บ้าน ลักษณะสังคมของเด็กวัยนี้ จะเป็นไปอย่างไม่กว้างขวางนักถึงแม้ว่าเด็กจะเริ่มอยู่กันเป็นกลุ่ม แต่ก็ยังเป็นกลุ่มเด็กที่มีการเปลี่ยนหน้ากันอยู่บ่อย ๆ มักจะมีลักษณะมารวมกลุ่มกันเท่านั้น ต่างคนต่างเล่นวิธีการเล่นจะเปลี่ยนอยู่เสมอ ส่วนมากเด็กมักจะเอาใจตัวเองและต้องการเอาชนะผู้อื่น เมื่อเด็กโตขึ้นจะมีการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นได้ดีขึ้น กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อเด็กมากขึ้น ดังนั้น จึงต้องยอมรับฟังและทำตามความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มมากขึ้น

อายุ 6 ปี ชอบอยู่ใกล้ผู้ใหญ่ชอบฟังคำชมเชยแต่ไม่ค่อยรับฟังคำวิจารณ์ มีความนิยมชมชอบบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัวว่าเก่ง และตนเองอยากทำตาม

อายุ 7 ปี ความสำคัญของบุคคลในครอบครัวที่มีต่อเด็กเริ่มลดน้อยลง เด็กจะนิยมชมชอบบุคคลอื่นที่ไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกภายในครอบครัว เด็กวัยนี้เป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดง่าย ชอบอยู่คนเดียว หนีโลก ไม่สู้เหตุการณ์

อายุ 8 ปี เป็นวัยที่ชอบต่อสู้กับทุกสิ่งอีกครั้ง พยายามเอาชนะสิ่งต่าง ๆ เด็กมักจะมีเพื่อนคู่ใจในวัยนี้ เพื่อนที่เด็กคบจะคบโดยไม่คำนึงถึงฐานะและสิ่งอื่น ๆ เด็กวัยนี้ชอบเล่นกับเพื่อนต่างเพศ และวัยเดียวกัน

อายุ 9 ปี ชอบอยู่คนเดียว ชอบอิสระ ชอบเพื่อนใหม่ ๆ สนใจเพื่อนมากกว่าบุคคลในครอบครัว

อายุ 10 ปี เป็นเด็กกว่านอนสบาย ไม่ค่อยขดขิ้นผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้มักจะเป็นเด็กดีในสายตาครูและผู้ปกครอง

นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก จะมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กได้ดีขึ้น สิ่งสำคัญที่ช่วยให้เด็กปรับตัวทางสังคมได้ดี คือ

1. ประสบการณ์ทางบ้าน เด็กที่เติบโตในครอบครัวที่มีบรรยากาศอบอุ่นเป็นมิตร พ่อแม่แสดงความรักและยอมรับเด็ก ไม่ละเลยที่จะเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดีแก่เด็ก จะทำให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดีขึ้น

2. สนามเด็กเล่น สนามนอกจากจะเป็นสถานที่สำหรับวิ่งเล่นและทำกิจกรรมเพื่อความสนุกสนานแล้ว ยังเป็นสถานที่ที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ที่จะรักษาสีทธิของตนเองที่จะปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดีขึ้น

3. บทบาทของครู ครูในชั้นประถมตอนต้นมีอิทธิพลอย่างมากที่จะช่วยให้เด็กพัฒนาการทางสังคมที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมของเด็กในภายหน้า โรงเรียนเป็นสถานที่แห่งแรกที่ทำให้ประสบการณ์ชีวิตนอกบ้าน เป็นสถานที่ฝึกให้เด็กได้เรียนรู้การมีชีวิตร่วมกันกับผู้อื่น ฝึกการแก้ปัญหาของกลุ่ม ฯลฯ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสังคมของเด็กในภายหน้า

พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development)

อายุ 6 ปี ด้านการรับรู้ (Perception) เด็กวัยนี้สามารถมองเห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งของได้แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยก็สามารถสังเกตเห็นได้ รู้จักสังเกตระยะใกล้ไกล บนล่าง กลาง หน้าหลัง ในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ เกิดจากการสัมผัส จับต้องกับวัตถุจับต้องกับงานศิลปะ เช่น การก่อสร้าง วาดภาพ และปั้น เด็กชอบแก้ปัญหาเอง และมีความสนใจธรรมชาติรอบตัว ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กสังเกตได้จากการเล่น การวาดรูป เด็กฉลาดจะวาดรูปไปตามความรู้สึก ขณะที่วาดก็จะพูดไปด้วย วัยนี้มีความสนใจช่วงความสนใจของเด็กวัยนี้ยังอยู่ในระยะสั้น การทำสิ่งใดก็ตามจะแสดงความกระตือรือร้นในระยะแรก ๆ เมื่อหมดความสนใจจะเลิกทำทันที โดยไม่คำนึงถึงว่างานนั้นจะสำเร็จหรือไม่ เป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น เด็กวัย 6 ขวบมีความอยากรู้อยากเห็นมากกว่าวัยที่ผ่านมา และชอบซักถามมากที่สุด ความสนใจกว้างขวาง เด็กจะสนใจสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ สีล้นสะดุดตา เช่น ภาพระบายสีสัตว์เลี้ยง สนใจนิยายที่เกี่ยวกับเรื่องนางฟ้า นิทาน ฯลฯ ด้านความคิดเกี่ยวกับระยะทางและเวลา เด็กวัยนี้จะสามารถสังเกตระยะทางใกล้ไกลได้แต่ยังไม่เข้าใจดีพอ

อายุ 7 ปี ด้านความสนใจ มีช่วงความสนใจสั้น ดังนั้นการมอบหมายงานให้ทำควรจะทำที่ละขั้น ไม่ควรมอบให้ทำทีเดียวพร้อมกันทั้งหมด ในเรื่องการรับรู้

เรื่องระยะเวลาและเวลา มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเวลาดีขึ้น เข้าใจเกี่ยวกับเวลา ฤดูกาลและระยะเวลา วัยนี้เป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็นมีความสนใจสิ่งต่าง ๆ ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร ช่างสังเกต มีความพยายามทำสิ่งที่ตนสนใจให้สำเร็จ ในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ สามารถวาดรูปโดยการสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้ และสามารถเล่าถึงรายละเอียดหรือข้อปลีกย่อยเกี่ยวกับภาพที่วาดได้ สามารถนำเอาสิ่งต่าง ๆ มาจัดเข้าด้วยกันอย่างมีเหตุผลได้ เช่น เวลาวาดรูปคน บ้าน ต้นไม้ หรือรถยนต์ก็ไม่วาดให้บ้านอยู่ในอากาศ คนหัวกลับ หรือต้นไม้ตะแคงอย่างที่เคยวาด แต่จะวาดให้สิ่งต่าง ๆ อยู่ในเส้นตรงเดียวกัน

อายุ 8 ปี ด้านพัฒนาการของความคิดและการแก้ปัญหาของเด็กวัยนี้เป็นระยะเตรียมการแก้ปัญหาตามความสามารถของตนเอง เริ่มแก้ปัญหาที่เป็นนามธรรมได้ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ การแสดงออกในด้านศิลปะ เช่น การวาดรูปมักจะใช้สัญลักษณ์มากกว่าการเลียนแบบของจริง เพราะเด็กมีความรู้และประสบการณ์มากขึ้น ความเห็นแก่ตัวเริ่มลดน้อยลง เด็กจะมีความรู้เรื่องขนาดและสัดส่วนของสิ่งของ เริ่มสามารถสังเกตสัดส่วนของสิ่งของ มีการแสดงออกทางศิลปะเด่นชัดขึ้น เช่น รู้จักกะขนาดของวัตถุให้เหมาะสมกับกระดาษ เรื่องความสนใจ เด็กมีความสนใจที่จะทำงานให้สำเร็จ สนใจฟังคำแนะนำของผู้อื่น และสามารถเข้าใจและทำตามคำชี้แจงของผู้อื่นได้ เด็กชายชอบเล่นแรง ๆ เด็กหญิงชอบเล่นแบบเด็ก และสามารถแสดงละครง่าย ๆ ได้ สนใจดูรูปภาพ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ การ์ตูน ฟังนิทาน รวมทั้งสะสมสิ่งของต่าง ๆ ด้วย

อายุ 9 ปี ด้านการอ่าน วัย 9 ปี เป็นวัยที่ชอบอ่านมากทั้ง 2 เพศ ชอบอ่านหรือดูเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ เรื่องเด็ก การผจญภัยและตลกขบขัน เด็กที่อ่านหนังสือไม่คล่องจะชอบหนังสือการ์ตูน เด็กชายที่ฉลาดมากชอบอ่านเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และชีวประวัติต่าง ๆ ส่วนเด็กหญิงฉลาดจะไม่ชอบนิยายเกี่ยวกับอารมณ์มากนัก เด็กวัยนี้มีความเข้าใจเรื่องเวลาดีขึ้น สามารถเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเวลากับเหตุการณ์ประจำวันได้ เช่น รู้เวลากินอาหาร เวลานอน โรงเรียนเข้า แต่ยังไม่มีความรับผิดชอบ พ่อแม่ต้องเตือนกันอยู่บ้าง เด็กจะเริ่มรู้จักการใช้เงิน รู้จักเข้าใจการประหยัด เช่น เก็บเงินค่าขนมเพื่อซื้อของที่ตนอยากได้ เด็กวัยนี้จะเริ่มการสะสม การสะสมของต่าง ๆ เป็นกิจกรรมที่เด็กวัยนี้ชอบมาก แต่ยังไม่รู้จักแยกประเภทของที่เก็บมา วิธีที่จะให้เด็กเริ่มต้นรักการสะสม คือ สิ่งใดที่พ่อแม่ใช้แล้วให้เด็กเก็บไว้สำหรับในเรื่องความสนใจ เด็กวัยนี้จะเปลี่ยนไปตามวัยได้เช่นเดียวกับความสามารถอื่น ๆ สนใจในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ในสีเส้นที่สะดุดตา สนใจสัตว์เลี้ยง ภาพระบายสี การเล่นที่ใช้กำลังแขนขา สำหรับพัฒนาการทางสติปัญญาที่เห็นได้ชัด คือ มีจินตนาการสูงขึ้น เพราะได้รากฐานมาจากการอ่าน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดที่จะทำและประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานอดิเรกและกิจกรรมในชั้นเรียน

การวิจัยเรื่องการสื่อสารและเด็กของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2529: 16) ศึกษาเรื่องการควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของครอบครัวกับจิตลักษณะที่สำคัญของเยาวชนไทย พบว่า สิ่งที่เป็นตัวกำหนดการใช้สื่อของเด็กมี 2 ประการ คือ

1. ลักษณะของตัวผู้รับสารเอง เช่น ความสนใจ ความพร้อมของเด็ก
2. การเรียนรู้การใช้สื่อมวลชนจากคนอื่น ๆ ในครอบครัว

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องพัฒนาการของวัยเด็กตอนต้นหรือเด็กก่อนวัยเรียน และพัฒนาการของวัยเด็กตอนกลางมาใช้ในการศึกษา เพื่อให้เข้าใจถึงพัฒนาการหรือธรรมชาติของเด็กในวัยนี้ เพราะผู้วิจัยเชื่อว่าเรื่องการรับรู้ของเด็กควรเป็นไปตามพัฒนาการ และการฝึกฝนตามคำแนะนำที่เหมาะสมจากผู้ปกครอง เพราะถึงแม้รายการที่นำเสนอจะมีความน่าสนใจ หรือ มีประโยชน์ต่อเด็กมากเพียงใดก็ตาม ถ้าเด็กไม่มีความพร้อมหรือไม่มีพัฒนาการที่เพียงพอในด้านการรับรู้ โดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านสติปัญญา เนื้อหาสารที่ส่งให้กับเด็กนั้นก็อาจไม่ส่งผลหรือก่อประโยชน์ให้กับตัวเด็ก แต่ถ้าหากรายการใดที่เนื้อหาสารเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก และมีผู้ปกครองคอยแนะนำ อธิบายให้เด็กฟังไปด้วยนั้น จะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กได้ดีขึ้น

ครอบครัวที่มีรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวที่ต่างกัน อาจส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์และลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ให้มีความแตกต่างกันไป ซึ่งอาจส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กให้มีความแตกต่างกันไปด้วย ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สำนักรวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2547) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของพ่อแม่ ผู้ปกครองต่อบทบาทของครอบครัวในการควบคุมสื่อโทรทัศน์ กรณีศึกษาในพ่อแม่/ผู้ปกครอง ที่ภายในครัวเรือนมีสมาชิกอายุ 3-12 ปี และอาศัยอยู่ร่วมกันในกรุงเทพมหานคร ด้วยการสำรวจความคิดเห็นผู้ปกครองจำนวน 1,3109 ตัวอย่าง พบว่า เด็กอายุ 3-12 ปี ใช้เวลาว่างช่วงปิดเรียนในการดูโทรทัศน์มากที่สุดรองลงมา คือ เล่นกับเพื่อน ดูวิดีโอ/วีซีดี ไปห้างสรรพสินค้า และเล่นกีฬา ลักษณะการดูโทรทัศน์ของครอบครัว พบว่าเด็กส่วนใหญ่จะดูโทรทัศน์ไปพร้อมกับพ่อแม่ หรือผู้ปกครองในบ้าน บทบาทของผู้ปกครองในการควบคุมสื่อโทรทัศน์พบว่า ปัจจุบัน

ผู้ปกครองสามารถควบคุมได้น้อย ถึงน้อยที่สุด และเหตุผลที่ผู้ปกครองเห็นว่าควรเข้าไปควบคุม การดูโทรทัศน์ของเด็ก เพราะบางรายการไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก ผู้ปกครองควรแนะนำว่าสิ่งไหน ควร และไม่ควร เพื่อเด็กจะได้รับรู้แต่สิ่งที่มีประโยชน์

สำหรับการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก จะมีวิธีการ ศึกษาต่างจากการศึกษาของเอแบคโพลล์ เพราะเป็นการวิจัยด้วยวิธีเชิงคุณภาพ ซึ่งการศึกษา ด้วยวิธีนี้อาจทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไปถ้าหากใช้วิธีการศึกษาด้วยการสำรวจ อย่างเดียว การศึกษาด้วยวิธีคุณภาพจะเป็นการศึกษาในลักษณะที่ลึกซึ้งกว่าการศึกษาด้วยการ สสำรวจ เพราะผู้วิจัยต้องใช้เวลาในการศึกษาด้วยตัวเองในสภาพแวดล้อมของกลุ่มเป้าหมายใน ระยะเวลาอันพอสมควร เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละครอบครัว นอกจากนี้ในงานวิจัยของเอแบคโพลล์ ไม่ได้ศึกษาตามกรอบแนวคิดในเรื่องการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ ตามการศึกษาของ Rose M. Kundanis (2003) และงานวิจัยของ เอแบคโพลล์เป็นเพียงการศึกษาบทบาทของครอบครัวในการควบคุมสื่อโทรทัศน์ แต่ไม่ได้ศึกษา รวมไปถึงเรื่องรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวที่อาจมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก และลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์

2. ทิชา แสงเล็ก (2540) ศึกษาบทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อการควบคุมพฤติกรรมการ ดูวิทยุโทรทัศน์ของเด็ก โดยใช้วิธีการสำรวจว่าผู้ปกครองได้มีมาตรการในการกำหนดกฎเกณฑ์ หรือวางแผนให้เด็กดูรายการวิทยุโทรทัศน์หรือไม่ และมีกฎเกณฑ์ในการควบคุมการดูรายการ โทรทัศน์ของเด็กอย่างไร ผลการสำรวจพบว่าผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีในการดูโทรทัศน์ร่วมกับ บุตรหลาน โดยผู้ปกครองจะอธิบายในเรื่องที่ควรอธิบาย สอนให้รู้ว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องจริง เรื่อง ไหนเป็นเรื่องสมมติ แต่ผู้ปกครองไม่เคยกำหนดกฎเกณฑ์ในการดู เด็กสามารถเลือกรายการที่ ต้องการดูเองได้

สำหรับในงานวิจัยของ ทิชา แสงเล็ก นั้น ได้ทำการศึกษาโดยการสำรวจบทบาทของ ผู้ปกครองที่มีต่อการควบคุมพฤติกรรมการดูวิทยุโทรทัศน์ของเด็ก ซึ่งบทบาทของผู้ปกครองในการ ควบคุมนั้นถือเป็นวิธีการหนึ่งในเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก ในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็กในครั้งนี้จะเป็นการศึกษา ต่อยอดในงานของ ทิชา ในลักษณะที่กว้างขึ้น และเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพไม่ใช่เชิงปริมาณ

3. ปัทมา ทงสิมา (2536) ศึกษาการใช้โทรทัศน์ของเด็กภายในครอบครัวในรูปแบบ Ethnography โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างครอบครัวชนชั้นกลางที่อยู่ในเมือง พบว่ารายการที่เด็กเปิดรับมาก

ที่สุด ได้แก่ รายการการ์ตูนและละคร โดยส่วนใหญ่เป็นการดูพร้อมทำกิจกรรมอย่างอื่น นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้โทรทัศน์ของเด็กและผู้ใหญ่เป็นกิจกรรมที่ทุกคนครอบครัวใช้กันมาก เด็กจะใช้โทรทัศน์ในการสร้างความสัมพันธ์และการเข้าร่วมปฏิสัมพันธ์มากที่สุด ทั้งยังรู้จักเลือกรับและใช้ประโยชน์จากโทรทัศน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ตามแต่ละสถานการณ์ในขณะนั้น

สำหรับรูปแบบงานวิจัยในครั้งนี้จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของ บัณฑิตา ทองสีมา คือ บัณฑิตา ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้โทรทัศน์ของเด็กภายในครอบครัว คือ จะเน้นศึกษาที่ตัวเด็กเป็นหลัก โดยศึกษาว่าเด็กดูและใช้โทรทัศน์อย่างไรในสภาพแวดล้อมของครอบครัว และสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวมีความสัมพันธ์ในการดูโทรทัศน์ของเด็กอย่างไร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเมือง ซึ่งต่างจากงานวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก" ในครั้งนี้ที่จะเน้นการศึกษาเรื่องรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก และลักษณะการให้คำแนะนำของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตพื้นที่สายไหมที่มีสภาพเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท ซึ่งจะมีความหลากหลายของประชากรมากกว่า

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านี้มาประกอบการศึกษาในวิทยานิพนธ์ของตนเอง นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น

4. Austin et al. (1999) ได้ศึกษาเรื่องผู้ปกครองมีวิธีการจัดการกับสื่อโทรทัศน์อย่างไร และทำไมถึงทำเช่นนั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ปกครองในระหว่างการดูโทรทัศน์ รวมถึงปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการใช้สื่อแตกต่างกันไป ด้วยวิธีการสำรวจผู้ปกครอง 225 คน ที่แต่ละคนกำลังมีเด็กในการดูและอายุระหว่าง 2-17 ปี พบว่าผู้ปกครองที่มีทัศนคติที่ดีกับโทรทัศน์ คือ ผู้ปกครองเชื่อว่าโทรทัศน์มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และผู้ปกครองจะใช้สื่อด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการ นอกจากนี้ผู้ปกครองมักจะดูโทรทัศน์ร่วมกับเด็ก โดยเฉพาะในช่วงเวลาทองของรายการโทรทัศน์เพราะมีรายการให้เลือกดูได้อย่างหลากหลาย ผู้ปกครองเหล่านี้เห็นว่าโทรทัศน์มีประโยชน์กับเด็ก ซึ่งตรงข้ามกับผู้ปกครองที่มีทัศนคติที่ไม่ดีกับโทรทัศน์ ที่จะพยายามปิดโทรทัศน์เมื่อเนื้อหาในโทรทัศน์นั้น ขัดแย้งกับความคิดของตน

5. Austin et al. (1993) ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้ปกครองที่ส่งผลต่อเนื้อหาในโทรทัศน์ ด้วยการสำรวจ พบว่า รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อ ผู้ปกครองมีส่วนกับการเรียนรู้และการเปิดรับสื่อของเด็ก ผู้ปกครองมีหน้าที่ในการช่วยเด็กในการแยกแยะ

(Categorizing) เติมเต็ม (Supplement) และ ยอมรับ (Validating) ในเนื้อหาสื่อ ผู้ปกครอง จะต้องเป็นแบบอย่างในทัศนคติ พฤติกรรม และรูปแบบการสื่อสาร ซึ่งจะใช้เพียงวิธีการใดวิธีการหนึ่งนั้นไม่ได้

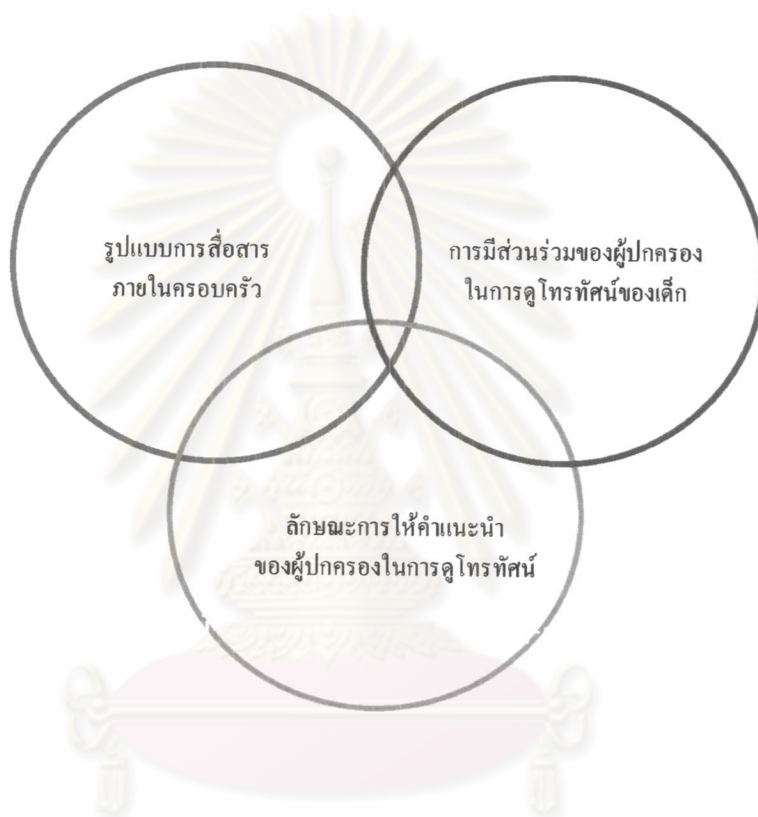
6. Dorr et al. (1989) ศึกษาเรื่องการดูโทรทัศน์ร่วมกันของเด็กและผู้ปกครอง ด้วยการแจกแบบสอบถามผู้ปกครองจำนวน 372 คน พบว่าการดูโทรทัศน์ร่วมกันในลักษณะ Co viewing พบมากในกลุ่มผู้ปกครองที่เชื่อในอิทธิพลของโทรทัศน์ แต่ผลที่ได้ส่วนใหญ่เกิดจากเด็กและผู้ปกครองที่มีนิสัยการดูโทรทัศน์เหมือนกัน ซึ่งเป็นหลักฐานที่ถือว่ายังไม่เพียงพอของการอ้างลักษณะดูร่วมกันแบบ Co viewing

งานวิจัยนี้ อาจได้ผลการศึกษาแตกต่างจากงานวิจัยของ Austin et al. (1999), Austin et al. (1993) และ Dorr et al. (1989) เพราะการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็กใช้วิธีการศึกษาด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ และศึกษาอยู่ภายใต้บริบทของครอบครัวในสังคมไทย

ผู้วิจัยได้นำการศึกษาเหล่านี้มาสนับสนุน เรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก เพราะผู้ปกครองเป็นตัวกลางสำคัญในการรับรู้ เรียนรู้ระหว่างเด็กกับโทรทัศน์ เด็กจะสามารถเข้าใจเนื้อหาสื่อ หรือสื่อจะมีอิทธิพลต่อเด็กมากเพียงใดนั้นอาจขึ้นอยู่กับรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูโทรทัศน์ของเด็ก และการแนะนำเด็กในการดูโทรทัศน์ในลักษณะต่าง ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Conceptual Framework

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย